

tejat el problema com a estrictament francès, sense tenir en compte les altres formes romàniques. No cal dir que JCor. trobava infundada l'explicació de Lerch de la *-i* de l'oc. *quiti*. D'altra banda, ell mateix a la vista de l'infinitiu en *-ier* (fr.) i *-iar* (oc., cat.) i la més gran freqüència de l'infinitiu en castellà enfront de l'adjectiu conclou que el punt de partida devia ser *quietare*, i pensa en la possibilitat d'una metàtesi tipus *quietar* > *quitear* > *quitiar*, d'on l'oc.-cat. *quiti*; amb aquest motiu crida l'atenció sobre les formes catalanes dialectals *enquitiar* i *encatiar* 'inquietar' (BDC XXIII, 286; *Misc. Fabra*, p. 297); o bé una metàtesi tipus *quietar* > *quetiar* > *quitiar*. Però com que això no explicaria el desenvolupament castellà i portuguès, JComromines recomana una consideració més àmplia del problema.

Ara bé, seguint en els passos del mestre i examinant el problema en la seva amplitud romànica arribem a la conclusió que una solució satisfactòria ha de justificar la dualitat de les formes de l'infinitiu: d'una banda *quiter* (fr. ant.), *quitar* (cat., oc., cast. i port.) i d'altra *quittier* (fr. ant.), *quitiar* (cat., oc.), forma que segons tots els indicis fou responsable de la *-i* de l'adj. *quiti*. En català, com hem vist, aquesta variant es documenta abans que l'altra, ja en document de 1197 (en la forma de *achitiar*), però *quitar*, primer documentat en escrit de 1271, és la que trobem regularment després (hi ha només un altre exemple de *quitiar* en escrit de 1381) i la que ha perviscut al llenguatge modern, i que devia ser tan antiga com *quitiar* ens ho confirma indirectament l'aparició de *quitar* al costat de *quitiar* en els textos, més o menys coetanis, en occità antic (fi S. XII, 1.er 4.^t S. XIII): en occità antic com en català la forma més usada era *quitar*. En fr. ant. *quittier* (ja fi S. XII) apareix molt menys que *quiter* (que trobem en la forma *aquiter* ja en text de c. 1060 i en el Roland, c. 1080). Es pot pensar que *quitiar* fos una formació secundària de *quitar* per analogia dels verbs en *-iar*, però la repetició del fenomen en totes tres llengües no és plausible, i hem de concloure que *quitar* i *quitiar* són dos reflexos de *quietare* per diferent solució. Això hauria estat possible, com hem anticipat ja, partint d'una etapa *quittiar*: d'una banda *ki(i)tár* i d'altra *kittár* per metàtesi. Així ens cal només explicar el pas de *-ie-* a *-ii-*.

La reserva que hem expressat a l'explicació de Meyer-Lübke, que suposava normal *-ie-* > *-ii-* en posició àtona, fou motivada pel fet que aquesta combinació hauria anat a parar més aviat a una reducció a *-e-* com ho fa palesa l'evolució popular del mateix verb: *qu(i)etare* > *quedar* en castellà, portuguès i segons tots els indicis també en cat. (QUIET); igual resultat en posició accentuada: *qu(i)ētu* > *quedo* (cast., port.), *coy* en fr. ant. (d'on l'angl. *coy*). En realitat, segons sembla, la mateixa dificultat fou notada ja per E. Bourciez (*Précis hist. de Phon. franç.*, § 41, rem.) en relació amb *pietatem* > *pitié*, com sigui que ens hi dona les etapes de *pietate* > *piy(e)táte*. I això era ben possible en el desenvolupament de *quietare* com a mot mig-savi. La tendència culta a mantenir la combina-

ció *-ie-* hauria originat la *-y-* antihiàtica i d'on **kiyētár* > **kiy(e)tár* > *kittár*, per l'eliminació de la *e* pretònica. D'aquí era normal **ki(i)tár* > *quitar*, i a més una solució **kittár* per metàtesi sense cap dificultat. Va haver-hi un ajustament en el vocalisme de l'adjectiu *quiet(u)* per la influència de l'infinitiu *quitar*: d'on *quito* en castellà, *quite* en fr. ant. *quitt(e)* en occità antic i també en català primitiu. Després per la influència de *quitiar* es va formar *quiti* en català i occità, forma que havent-se identificat com a adj. en *-i/zia* (*savi/sàvia*) es va generalitzar.

Convé fer un comentari encara sobre l'altra tesi de Lerch que suposa una pronúncia culta de *quietus* amb *kɥ-* (és a dir, tal com en el reflex romànic de *quaestio*, *-nis*, cat. *qüestió*, cast. *cuestión* etc.). Aquesta idea no era desenraonada i com hem observat ja en aquesta condició *quietus* es pronunciaría amb l'accent damunt la *i*, i per tant la reducció de la *e* hauria estat normal. Recordem que l'ang. *quit*, igual que l'al. *quitt* i neerl. *kwijt*, que s'expliquen tots ells com a manlleus del francès antic, perpetuen una pronúncia de *quietus* amb *kɥ-*. De fet, Lerch opinava que en francès antic el mot en qüestió devia pronunciar-se amb *u* fins almenys cap a 1200 (ZRPb. LVIII, 496) i com a una prova més crida l'atenció al fet que aquest mot no s'escriu mai en textos antics francesos amb grafia tipus *qi* o *ki*, *qe* o *ke*, bastant freqüent en altres mots com *qui*, *que* etc.⁸ Hi ha, doncs, prou indicis que una pronúncia amb *kɥ-* devia existir en francès en el període antic. Això justificaria fins a cert punt l'opinió d'alguns etimologistes que deriven el fr. ant. *quite* d'un ll. medieval *quitus*.⁹ La forma moderna francesa sense *ɥ* s'explicaria llavors com a romanització d'aquest llatí medieval *quitus*. Així i tot, però, no hi ha testimonis que un llatí medieval *quitus* hagués estat d'ús general en el territori romànic. És veritat que entre la documentació que ens dona Du C. de *quietus* es troben formes com *quittus*, *quittum clamare*, també *quittum clamare*, *quittius*, *quittia*, i també *quitare*, *quittare*, però com fa constar Lerch són generalment del S. XIII i no abans del terç quart: per això són molt probablement llatinització de les formes emprades en la llengua general (essent normalment les variants *-iuis*, *-tia*, en escrits procedents de la zona occitana-catalana). Per consegüent, el que es pot dir és que en alguns cercles francesos molt possiblement va existir una pronúncia culta *kɥitus* ultra, o al costat de, una altra menys culta sense *u*, *kietus*, *kietare*.

DERIV.: *Quitació*, ant. ['paga, compensació', 1309 (Alart, RLR VIII, 66, context supra); 1344 «Volem encara e sots pena de perdre la quitació de dos meses ---» (Ordin. de Pere III, 80; també en p. 75); «--- lo sanct Dimas --- e volgué sa Clemència (= Jesucrist) aquest fos hu dels grans cauallers de la cort sua e li assignà per quitació lo regne de Paradys» (Villeana, *Vita Chr.*, cap. 235, III, 158); 'redempció o pagament d'un deute, d'un cens': 1451 «--- que per aquest any nos fos remesa la quitació de deu milia florins dels creadors» (BSAL IX, 264)]. *Quitador*, ant., apareix en un doc. de 1667 citat per *AlcM* en el sentit de 'funcio-